وێنەکەت بڵێسەیەکبوو سەوزی کردمەوە.. ڕێبین مەلا ئەحمەد

دەبارێم بەسەر زەوییە بەیارەکانی خۆم
ئاگرەکانم خامۆش دەکەمەوە
هەڵدەکەم بەسەر ئەو پێدەشتانە
ڕوونا کی دەبەخشمە گیای شێداری نزاران
من ئەوەنیم کەدەمبینی
سوارێکی پەڕیوی هەزارەها شەڕی خۆمم
شەڕ بەتاریکایم دەفرۆشم
سۆراغی قوڵاییەکانی خۆم دەکەم
بە ڕێگا پڕ ئەستەم و هەڵدێرەکانی ناوەوەم هەڵدەگەڕێم
باسی ئازارم بۆ مەکە
هاڕدراوی دەستاڕێکی خولخواردووی زەمەنم
کلکەتەشی هەڵخلیسکاوی سەر ڕانی شۆڕە ژنێکم.

دەمەوێ هندە تەنیابم جگە لە خۆم کەس نەناسم
مرۆڤ تا خۆی نەناسێ هەست بە ئاوەدانی ناکات.

کاتێک شەو دەخزێمە سەر سینگ و مەمکی تەنیایی
ئاسوودەیی خۆی داوێتە ناو باوەشم
بیکردنەوەم باڵدەگرێ و بێدەنگیم وەک تەمێک بەوبنارانە هەڵدەکشێ
یادت وەک کەڕەسیسەی دەستی با
نازانم دەمباتە کامە شەقامی خرۆشاو
دەم سپێرێ بەکامە سوچی ئارام
باڵەفڕکەمە
بە سەماوە چووم هەڵوەریم
لەژێر پێی مرۆڤەکاندا خۆم ونکرد.

دەمەوێ خۆم بخزێنمە ناو سەمایەک
دەست لە ملی ئازارێک باڵینم و برینی خۆم نمایشکەم
وەتەی شایی و ڕەشبەڵەک کاڵبۆتەوە
چ غەمگینیەک بەرۆکی خەلکی گرتووە
لەگەڵ چ ڕەشبینییەک ڕێدەکەین.

لە سەرمای ئەو زستانە ڕامەکەن

هێشتا خۆر دەمی دەکەلاک ناون
لەو پۆلەمردانە بێهیوا مەبن
تا ئەزرۆک بەو دارانە ماون
گەر بزن□□ی ئ□و ب□رپا□ن□ شک نەبەم
چۆن دەتوانم ڕیی ئەستەمی هەڵدێری ئەو کەژە بگرم
ئەو کاتەی شەو نیمایشی خۆی دەکات
دەخزێمە ناو تاریکایی
گەرەکمە لە شەودا ببریسکێمەوە

ژیان سەوزتر دەبینم
ئاوی هەموو ڕووبارەکانی دونیا خامۆشم ناکەنەوە
وێنەکەت بڵێسەیەکبوو سەوزی کردمەوە.

لە گەرمایەکی بەتیندا، چۆڕاوگەی ئارەق بە ڕووخساردا ڕژاو
دارێک، بەردێک شک نەبەی نیسێی خۆت پێببەخشێ
دووریت چ هەتاوێکی دڵرەقە
پڕوشکی ئاوی پڕژەیە
فێنکایی چەمی سەکرانە
کاتێ شێوەت لە خەیاڵدا گەمەدەکات.

ڕێبین مەلا ئەحمەد

پاڕادۆکسی شکەستی ئیسڕائیل!..3.. نووسینی: ئەلوف بێن.. وەرگێڕانی: حەسەن ڕازانی

چۆن سەرکەوتنی سەربازیی وەڵات شکەستی سیاسی بەرهەم دەهێنێت!
نووسینی: ئەلوف بێن ٤ی ئۆکتۆبەری ٢٠٢٤
سەرچاوە: فۆڕین ئەفێرس
وەرگێڕانی: حەسەن ڕازانی

تێبینی: ئەم بابەتە کەمێک درێژەو نەشم ویست کورتی بکەمەوە. چونکە

ئەمە تەڕجومەیە نەک ئامادەکردن تاکو تەنها بیرۆکەو پۆینت و سەرخاڵەکانی دەست نیشان بکەم. بە هەر شێوەیەک لێم ببڕیبایە لە گرنگیەکەم کەم دەکردەوە. ئەم بابەتە لە فۆڕین ئەفێرس دا بڵاوکراوەتەوە ک□ گ□قارێکی وەرزیە و پەیوەستە بە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا. دەستی نووسەرەکانی تا ڕادەیەک ئاوەڵاکردوە بۆ ئەوەی بتوانن چی بەڕاست دەزانن بیڵێن. ئەو گ□قارە نوسەری چەپ و لیبڕاڵی لە ناودا دەنووسێت. بابەتەکانی ناوی هەمویان دەگەنە ١٤ تا ٢٠ لاپەڕە. ئەوەش نووسێنێکی درێژە، هەر بۆیەش من بۆ بڵاوکردنەوە کردمە سێ بەشەوە. جا ئەو بابەتە هەم ئازادانە نووسراوەو هەم نووسەرەکەشی جولەکەیەو بۆخۆشی سەرنووسەری گ□قارێکی ئیسڕائیلییە بە ناوی هاڕێنتز. نووسەر لەم نووسینەیدا بە ئازادانە ڕەخنە لە ئیسڕائیل و سیاسەتە ڕەگەزپەرستەکەی و سیستەمی دەسەڵاتدارێتی باڵی ڕاستڕەوی نێو سیاسەتی ئیسڕائیل دەگرێ . هەروەها بە تەواوی پێەوە دیارە کە هاوسۆزی کێشەی فەلەستینەو لە گەڵ فەلەستینیەکاندا بۆ درووستکردنی دەوڵەتی س□ بەخۆی خۆیان هاوڕایە. (ح.ڕ)

بەشی سێیەم:

ئەو برینانەی کە ئیسڕائیلیەکان بە دەستی خۆیان لە خۆیان کردن!

سەرباری ئەو ناڕەزایەتیانەی کە ئیسڕائیلیەکان لە دژی ناتانیاهۆ بەڕێیان دەخستن و بە بەردەوامیش داوای هێنانەوە ماڵێی بارمتەکانیان دەکرد، ئینجا لە گەڵ ئەوەشدا کە هێشتا حکومەتەکەیان سەرکەوتنی تەواوی بەدەست نەهێنابوو وەک و کە بەڵێنی پێدابوون، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هێستا دەنگی بەرزی دژە شەڕ لە نێو کۆمەڵگای ئیسڕائیلیدا کەم وێنەیە! هەرچەندە زۆرێک لە ئیسڕائیلیەکان ڕقیان لە ناتانیاهۆ خۆی و بنکە کۆمەڵایەتیە موحافزکارەکەی هەیە و شانازی بە جهانیی بوون و سێکیولاربوونی خۆیانەوە دەکەن، بەڵام هێشتا ناتوانن بگەن بەو سێکولارە ئ□مریکی و ئەوروپیانەی دوای جەنگی جیهانی دووەم لە ڕوی ئاشتی و دێموکڕاسی□وە. ئیسڕائیلیەکان دەیانەوێت بە پێی ئەو ڕێسایە بژین کە لە فلیمی ساڵی 1966 سپاگەتی ڕۆژئاوا (باش و خەراپ و ناشیرین) کە ئەوە دەنگی دای□و□ ب□□او بوو یەوە لە نێو ئیسڕائیلیەکانداو دەیان گووت : ” ئەگەر هەر پێویستەودب□ ئەتۆ هەر تەقە بکەی ئیتر تەقە بکەو قسە مەکە” ئیسڕائیلیەکان پاساویان بۆ ئەو گوتەیە ئەوەیە کە دەڵێن ئێمە لە شوێنێکداین کە دەورەمان بە دوژمن گیراوە. جا باڕاک لە سەر زمانی ڕۆژه□اتناسانەوە ئەمە وێنا دەکا بە “ڤیلایەک لە نێو جەنگەڵێکدا!” زوربەی هەرێ زۆری دەنگە نەیارەکانی ناتانیاهۆ، کە لە نێویاندا

ئەندامانی پلە باڵا و چالاکی خانەنشینی نەو سوپایان تێدایە، هەروەها کەس وکاری ئەو بارمتانەی کە تا ئێستا لە ناو غەزەدا ماون، ئەوداوایەی کە لە ناتانیاهۆیان هەیە کەمترە لە داوای بەدیهێنانی ئاشتی، بەڵکو دەیانەوێت بۆ ماوەیکی کاتیی شەڕ ڕابگیرێت و سوپای ئیسرائیل بکشێتەوە هەتا حەماس بارمتەکان بەردەداو ئینجا دەست بکەنەوە بەشەو سوپا بچێتەوە ناو غەزەوداگیری بکاتەوەو کۆتایی بە حەماس بهێنن و یەحیا سەنواریش بکوژن. (ئێستا یەحیا سەنوار کوژراوە (ح.ڕ) لە دوای ئەوەش دەیانەوێت سوپا هەربەوەندەوە نەوەستێت بەڵکو لە باکوورەوە هێرش بکاتە سەر لوبنان و زەویە سەرسنوریەکانی دیوی باشووری لوبنان داگیر بکاتەوە لەبەر پاراستنی ئاساییشی خەڵکی ئیسرائیل. کەواتە ئەوەی ئێستا ناتانیاهۆ دەیکات ڕێک لەگەڵ داواکاریەکانی خەڵکی ئیسرائیل دێتەوە. تەنانەت ئەو هێرشەی ئیسرائیل بەسەرلوبنان کەمترمشتومڕی نێودەوڵەتی لەسەرە؛ هەندێک لە سەرکردەکان ناتانیاهۆیان وەک سەرۆک وەزیران خۆش ناوێت و پێی ڕازی نین بەڵام لەولاوە هانی دەدەن تاکو بە شێوەیەکی کاتی زەویەکانی ئەو دیوی لوبنان کە لە سنووری ئیسرائیلەوە نزیکن داگیر بکەن و خەڵکی لوبنان لە نزیکی سنووری ئیسرائیل دوور بخەنەوە. لێرەدا ڕەنگە ناتانیاهۆ کەسێکی خۆشەویستی نێو جەماوەر نەبێت بەڵام لە ڕاستیدا هیچ ناکات بێجگە لە جێبەجێکردنی سیاسەتی جەماوریی و جێبەجێکەری داخوازیەکانی خەڵکی ئیسرائیلە!

حکومەتی ئەمریکاو زوربەی وڵاتانی ئەوروپا تەنها بەرەنگارییەکی شێوە ڕەمزییان پێباشە کە ئیسرائیل نیشانی بدا لە ناو غەزەو کەناری خۆرئاوادا، ئەوەتا کەنەدا، یەکیەتی ئەوروپا، فەرنسا، بەریتانیا و ئەمریکاش گەمارۆیان خستۆتە سەر هەندێک لە کۆمەڵگاکانی جولەکە نشینی توندڕەو کە هێرش دەکەنە سەر فەلەستینیەکان، هەروەها ئەڵمانیاو بەریتانیاو ئەمریکا ناردنی هەندێک چەکی تایبەت و بۆمب کە قورسایی بگاتە 2000 پاوەند ڕاگرتووە کە بڕوا بۆ ئیسرائیل. بەڵام ئەوەی ڕاستیە ئەوەیە کە ڕۆژئاوا ڕێگای داوە بە ئیسرائیل کە بەردەوام بێت لە ئۆپەراسیۆنەکانی لە ناو غەزەو کەناری ڕۆژئاوادا، هەروەها تاکو ئێستاش ڕۆژئاوا هیچ هەوڵێکی ڕاستەقینەی نەداوە بۆ ژیاندنەوەی پرۆسەی ئاشتی نێوان ئیسرائیل و فەلەستین. لەو بارەوە ڕۆژئاواش هەمان بالۆرەی ناتانیاهۆ لێدەداتەوە کە گوایە کاتەکەی بۆ ئەو باسە گونجاو نیە! ساڵانێکی زۆرە ئەو سیاسەتەی نێوان ڕۆژئاواو ئیسرائیل هەستی پێدەکرێت بە تایبەتی لەگەڵ ئەمریکا! ڕۆژئاوا ڕێک وەدوا ئیسرائیل دەکەوێت لە بابەتی فەلەستیندا بە مەرجێک ئیسرائیل

بەرژەوەندیەکانی ڕۆژئاوا لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا لەبەر چاو بگرێت!

بەڵام سەرباری ئەو پاڵپشتییەی وڵاتانی ڕۆژئاوا لەو شەڕەدا بە ئیسرائیل کەچی لەبەرامبەردا ئیسرائیلییەکان زۆرترهەست بە گۆشەگیریی دەکەن لە ڕووی نێودەوڵەتییەوە! جا هەندێک لەو گۆشەگیرییە پاساوی هەیە. ئەوەتە زوربەی هەرە هێڵە هەواییەکانی هاتوچۆی دەرەوە بەرەو تەلئەبیب وەستاون، ئاستی متمانەبوونی نێودەوڵەتی بە ئیسرائیل زۆر ڕووی لەخوارە. بەڵام هەندێک لەو گۆشەگیریانە هەیەکەیان نێوخۆی ئیسرائیلە، دەزگای ڕاگەیاندنی سەرەکی باوی عیبری ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانەکانی لایەنگرانی فەلەستینییەکان لە کەمپەکانی وڵاتانی ڕۆژئاوادا بە دژە جولەکەو دژە سامیی وێنا دەکەن، ئەو دەزگایەش ڕێک وەدوا ناتانیاهو دەکەوێت کە پێی وایە ئەو ناڕەزایەتیانە درووست نین و سیاسین و شێوەیەکی کۆنی دژە جولەکەو دژە سامیانەیان هەیە!. بە هەمان شێوە ئەوەتە ئەو دەنیاییەی کە لە دوو دادگای نێو دەوڵەتیدا نیشانی دەدەن کە ئیسرائیل پرۆسەی کوشتنی بەکۆمەڵ و جینۆساید بەڕێوە دەبات لە غەزە کەچی لە نێوخۆی ئیسرائیلدا ئەو هەواڵانە بە پڕوپاگەندەو نادرووست دەبینن!

لە مانگی سێپتەمبەری ئەمساڵەوە حکومەتی ئیسرئیل متمانەی بەخۆی زیادی کرد، بە تایبەتی کاتێک کە ئاستی هێرشەکانی بە سەر حیزبوڵڵا زیاد کرد. هەر لە دوای هێرشەکەی ئەکتۆبەری ٧ بە سەرئیسرائیل، حیزبوللاش لەولاوە بە پشتگیری لە حەماس سەلماندی کە لە توانایدا هەیە شارەکان و فڕۆکەخانەکان و وێستگەکانی کارەباو وزە ی ئیسرائیل وێران بکات، هەر بۆیەش سوپای بەرگری ئیسرائیل IDF هێزەکانی سەر زەمینیی خۆی کردە دووبەشەوە بەشێکیان لە باکوورەوە لەگەڵ حیزبوڵڵا و بەشەکەی تریش لە باشوورەوە لەگەڵ حەماس کەوتە شەڕەوە! بۆئیسرائیلییەکان کە لە ئەکتۆبەری 7 وە هەستیان بەشکەست و داڕووخان دەکرد، بۆیە دژە هێرشی سوپای بەرگری ئیسرائیل IDF هەمان شەڕی شەش ڕۆژەی ساڵی 1967 ی دەهێنانەوە بیر کە سوپای ئیسرائیل سەرکەوتنی خێرای بەدەست هێنا دیارە کە بە زۆری لە ڕێگەی هێزی هەواییەوە بوو! ناتانیاهو ڕایگەیاند کە ئیسرئیل شەڕەکەی دەباتەوە و سەرکەوتن بەدەست دەهێنێت و کەوتە هەڕەشەی هەمان شێوەش لە ئێران کە ڕاستەوخۆ پارێزەرو پشتگیریکەری حیزبوڵڵایە! وەزیری پەروەردەو فێرکردنی ئیسرائیل بە هۆی ئەو سەرکەوتنانەوە فەرمانی بە ئاهەنگ و هەڵپەڕکێ کرد لە ناو خوێندنگا گشتییە ئایینییەکاندا. ئیسرائیلیە سەکیولارو لیبڕاڵەکانی ناو ئیسرائیل هەرچەند بە شێوەی ئاشکرا لە شوێنە گشتییەکاندا ئەو سەماو هەڵپەڕکێیەیان نیشان نەدەدا بەڵام لە ژێرەوە پڕ بەدڵ خۆشحاڵبوون بەو سەرکەوتنانەو

سوپاس و پێزانینی خۆیان دەردەخست بۆ فڕۆکەوانە ئازاکان و هێزی هەوایی بۆ ئەو سەرکەوتنە بێوێنەیە!
بەڵام ئەو سەیروسەفایەی ئیسڕائیلییەکان زۆری پێنەچوو کە بوو بەهەڵم وهەردوای ئەوەی کە ئێران بە دەیان ساروخی دوور مەودای گرتە ئیسڕائیل و لە لایەکی تریشەوە تیرۆریستەکان لە ناو شەمەندەفەری تەلئەبیبدا شەش ئیسڕائیلیان کوشت! ئینجا ئەو هێرشە تازەیەی کە ئیسڕائیل بە سەر باشووری لوبنانی دەست پێکرد زۆرتری لەسەر کەوت لە ڕووی زیانی گیانیی ئیسڕائیلییەکانەوە وەک لە هێرشی جاری پێشوویان بە ناو لوبنان لە ئۆپەرایونە تایبەتییەکانیاندا!
ئەوەش شتێکی ڕوون و ئاشکرایە کە شەڕی ئەم جارەیان کە ناوچەکەی گرتۆتەوەو ئێرانیش هاتۆتە ناویەوە ئەو هەلە بە ئیسڕائیل وەک جاران ناڕەخسێنێت کە سەرکەوتنی خێراو کەم زیانی تێدا بەدەست بهێنێت! هەروەها لە لایەکی ترەوە ئەو ترسەی کە ئیسڕائیلییەکان هەیانە کە شەڕێکە بدۆڕێنن زۆر گەورەترە لەوەی کە بەسەرکەوتنیان بەسەرحیزبوللەدا یان هەتا تەنانەت بەسەر ئێرانیشدا سەربکەون کەمی بکاتەوە ! هەربۆیەشە کە ئیسڕائیلییەکان ئەوڕۆ لە ڕووی سیاسییەوە لە حاڵەتێکی پەشۆکاودان چونکە هەموو شتێک گۆڕانی بەسەردا هاتوەو بۆیەش پێویستە ئەوانیش ستراتیجیەتی خۆیان بە پێی ئەو گۆڕانی واقیعە بگۆڕن!
ساڵێک تێپەڕیوە کەچی هێشتا ئیسڕائیلییەکان لە ماتەمینی و تازیەی ئەو زیانانە دان کە لە ئۆکتۆبەری 7دا حەماس لێی خستن. وە هەمیشە ترسی دووبارەبوونەوەی ئەو جۆرە هێرشانە کە لە دەزگاکانی ڕاگەیاندندا دەیڵێنەوە بۆتە مۆتەکە بەسەر سەریانەوە! ئێستا ئیسڕائیل بەرەو داڕوخان دەڕوا لە ڕووی ئابوورییەوە بە تایبەتی کە دەوڵەمەندو نوخبەی لیبڕاڵی ئیسڕئیلیی وڵات بەجێ دەهێڵێت و ڕێگای هەندەرانی گرتۆتە بەر! حکومەت شکەستی هێناوە لە یەکخستنەوەی ڕیزی ئیسڕئیلییەکان و لە جیاتی ئەوە کەلێن و درز زیاترکەوتۆتە نێویانەوە. هێزی سەربازی ئیسڕائیل و سوپاکەی بە تایبەتی هێزی یەدەکی نێو سوپا ماندوو دیارە بە تایبەتی چونکە کەوتۆتە شەڕێکی کتوپڕی ئاڵۆزەوەو دەمەکیشە بەردەوامە! لە لایەکی ترەوە کە ئەگەریش دادگای نێودەوڵەتی هیچ فەرمانێک بە دەسگیرکردن و دادگایی کردنی فەرماندەو بەرپرسە ئیسڕائیلییەکانیش دەرنەکات دەبێ ئیسڕائیلییەکان لە حاڵەتێکی ترس و دڵەڕاوکێدا ژیانیان بەسەر بەسەربەرن چونکە ئەو هەموو وێرانیی و کوشتارەیان بەسەر غەزەو خەڵکی فەلەستیندا هێناوە!
دوای تێپەڕبوونی ساڵێک بە سەر شەڕەدا، هەڕەشە درێژمەوداکانی سەر دێموکراسی لە ئیسڕائیلدا هەرگیز ئەوەندەی ئێستا مەترسیدار

ن□ بوون!

ئیسڕائیل ئێستا لە باتی ئەوەی بکەوێتە ناو زۆنگاوی سەرخۆشی□وە بەوەی کە حەسەن نەسروللەی کوشتووەو ئینا خۆی بخاتە ناو شەڕێکی گەورەتری ناوچەیی لە دژی ئێران، دەبێ سوود لە پێگەی ئێستای خۆی لەشەڕدا وەربگرێت لەو بێهێزی و شکەستەی حەماس و حیزبواللە! دەبێ ئیسڕائیل ڕازی ببێت بەو ئاگربەستەی کە ئەمریکا پێشنیاری کردووە لە هەردووک بەرەی باکوور و باشووردا تا بتوانێت بارمتە ئیسڕائیلیەکان بهێنێتەوە ماڵ و کارئاسانیش بکات بۆ ئاوەدانکردنەوەی غەزە کە بە تەواویی شەڕ وێرانی کردووە! ئینجا دەست بکات بە پڕۆسەی چاکبوونەوەی نیشتیمانی! درێژە پێکێشانی شەڕلە هەوڵێکی بێهوودەدا بە مەبەستی سەرکەوتنی تەواوەتی، زیاتر زەرەرو زیانی گیانیی و ئابووریی بەدوای خۆیدا دەهێنێت، جا ئەگەر بێت و (تڕمپ) یش بیباتەوە لە هەڵبژاردنەکاندا لە مانگی نۆڤەمبەردا وەک و کە ناتانیاهۆ چاوەڕوانیەتی و دەیڵێتەوە! ئەوە بۆ چەندین دەیە دەچێت کە هەردووک لا غەزەو لوبنان بوونەتە زۆنگاوێکی پیس بۆ ئیسڕائیل کە تێیدا دەچەق□ت، بۆیە دەبێ هەڵەی کۆن دووبارە نەبێتەوە بەڵام لە باتی ئەوە زەرەرو زیانەکان کەمبکرێنەوەو پێکهاتن و گرێبەستێک بکرێت! حکومەتێکی بەرپرسیاری ئیسڕائیلیی دەبێ ستراتیژیی درێژمەودای بەرژەوەندیەکانی وەڵاتی ئیسڕائیل هەڵبسەنگێنێت و پرۆسەی ئاشتی نێوان ئیسڕائیل و فەلەستین لەگەڵ مەحمود عباسی بە ساڵاچوودا دەستپێبکاتەوە بۆ پێکێنانی دوودەوڵەت. هەروەک چۆن بێگن پەیماننامەی ئاشتی مێژوویی نێوان ئیسڕائیل و میسری ئیمزا کرد دوای سەرکەوتنی ئیسڕائیل لە شەڕی 1973 لە بەرامبەر میسردا. بۆیە دابینکردنی ڕێبازی□کی جێمتمانە بەرەو دامەزراندنی دەوڵەتێکی فەلەستینی لە کەناری خۆرئاوا و غەزەدا تاکە بناغەیە بۆ دابین کردنی ئاشتی دوورمەودا بۆ ئیسڕئیلیەکان و هەروەها گەڕەنتیش دەبێ بۆ ئاسایی بوونەوەی پەیوەندی نێوان ئیسڕائیل و سعودیە!

جا کارەسات و تراژ□یدیای□ک□ ل□□ر□دایە کە حکومەتی ئێستای ئیسڕائیل وەڵات بەرەو لایەکی پێچەوانە دەبات. مەبەست و کاری لەمێژینەی ناتانیاهۆ بریتیە لە لەناوبردنی بزووتنەوەی نیشتیمانی فەلەستینیەکان و خۆ دوورخستنەوە لەهەر پێکهاتنێک و نەرمی نواندنێک لە گەڵ ئەو بابەتەدا. ئامنجی خۆی و هاوپەیمانیەتیەکەی بریتیە لە پێکهێنانی دەوڵەتێکی جولەکە کە گەورەییەکەی لە ڕووباری ئوردونەوە بۆ بەحربێت، لەگەڵ فراوانکردن و پێدانی هەندێک ماف ئەگەر وای پێویست کرد، بەڵام خۆیان بەدوور بگرن لە پێدانی مافە سیاسیەکان بە هەر کەس کە جولەکە نەبێت تەنانەت بەوانەش نەدرێت کە

عەرەبن و لە ناو ئیسرائیلدان و هاونیشتیمانی ئەوەن! لەرەدا کارەسات ئەوەیە کە زایۆنیستە نەیارەکانی ناتانیاهۆ دەڵێن دەبێ ناتانیاهۆ لاببرێت و لە دەسەڵاتدا نەمێنێت، بەڵام ئەو بوێریەیان نیە کە ئاڵای ئاشتی و پێکەوە ژیان لە گەڵ فەلەستینیەکان بەرزبکەنەوە! ئەوانە لەوە دەترسن کە ئەو کارەیان لە کاتی ئێستادا ڕەنگە جۆرێک لە نا نیشتیمانپەروەریی بێت و لەولاوەش بە خائین وێنا بکرێن لە لایەن باڵی ڕاستەوە! لە جیاتی ئەوەی ورترو قووڵتر لە مانای ئۆکتۆبەری 7 تێبگەن و درکیش بە ناجێگیریی ئەو باروودۆخەی ئێستای پێش شەڕ بکەن و هەروەها دان بنێن بەو وەهم و خەیاڵە کە بەشدارە لە مامەڵەکردن لە گەڵ کێشەی فەلەستینیەکاندا لە گەڵ سواربوونی شەپۆلی گەشەی ئابووری و بەرزنرخاندنی خۆدەرخستنێکی وا کە پێیان وایە کێشەی فەلەستین بوونی نیە! ئەمە ئیسرائیلیەکانی بەرەو قەبووڵکردنی ئەپارتایدو جیاکاریی دامەزراوەیی بردووە لە کەناری خۆرئاوادا و داگیرکردنی هەمیشەیی غەزەو ڕەنگە ئەمە پەل پکێشێت بە خوارووی لوبنانیش. جا ئینجا زاڵبوونی سیستەمی ئەتۆکراسی و ئایینییش لە ناوخۆی وەڵاتدا گەشەدەکات. ئەوەی جێگەی داخە ئەوەیە کە لە ماوەی یەک ساڵی شەڕدا هەڕەشە درێژمەوداکان بۆ سەر دێموکراسی و بەهاکانی لیبەرالیی لە ناوخۆی ئیسرائیلدا هەر بەرەو خەراپتر ڕۆیشتوون!

ئەلوف بێن سەرنووسەری ڕۆژنامەی هارێتزە!
سەرچاوەی ئەو نووسینە:
https://www.foreignaffairs.com/middle-east/israel-paradox-def.eat-aluf-benn

---

جوانیناسیی دەقی شیعری.. نوسینی: محەمەد سەران

بە ئەوەی بڵێین شیعر شتێکی نایاب و سەرنجڕاکێشە، بەڵام بۆ ئەم شیعرە کە سیستەمێکی جوانکاریی پێکبهێنێت، لەوەش سەرسوڕهێنەرترە شیعر بە خۆی تایبەتمەندییەکی جوانکارییە ئەگەر بە شتێک زیاد بکرێت یان شتێک لەگەڵیدا وەسف بکرێت، ئا پارچە مۆسیقایەک، یان

هەر بەرهەمێکی داهێنەرانە، وردتر لە وشەی – شیعرییە -ەوە نادۆزیتەوە کە وەسفێکی هاوتای جوانی و شکۆمەندی و داهێنان بێت، ئەوا شیعر خۆی لە خۆیدا تایبەتمەندییەکی جوانکارییە یان تایبەتمەندییەکی جوانکارییە، بۆیە چ جای هەوڵبدە بگەیتە جوانیناسی جوانی، یان بە قسەیەکی وردتر، جوانیناسی تایبەتمەندی جوانیناسی.

جوانیناسی لێرەدا جیاوازە لە جوانی، بەو پێیەی جوانی – وەک لە فەرهەنگی کوردتدا پێناسە کراوە- تایبەتمەندییەکە کە لە شتەکاندا چاودێری دەکرێت و شادی و ڕازیبوون بە ڕۆح دەهێنێت، هەروەها ناوەکە کە پێچەوانەی ناشیرینییە، بەڵام جوانیناسی شتێکی ترە کە قووڵترە و دەتوانرێت لە ڕێگەی کۆمەڵێک تایبەتمەندی و سیفەتی تایبەتەوە دەربکەوێت کە شتێک وەسف دەکەن، چونکە هەموو شتێک جوانیناسی هەیە، تەنانەت ئەگەر لە ڕێژەیی خۆیدا جیاواز بێت، بوونی هەیە تەنانەت ناشیرینیش خۆی جوانیناسی هەیە، و یەکێکە لە جوانیناسییەکانی ناشیرینی بریتییە لە توانای نیشاندانی وەک ناشیرینی و نەک شتێکی تر.

جوانیناسی لە دەقێکی شیعریدا لە بەرکەوتنی ڕاستەوخۆدایە لەگەڵ سیستەمی چوارچێوەکان کە نەخشەی جوانیناسیی ئەم دەقە دادەمەزرێنن ئەم چوارچێوانە خاڵ و مەرج نین کە نوێنەرایەتی لێدوانێکی توند (مانیفێست) بکەن کە دەبێت پەیڕەوی لێبکرێت بۆ بەدەستهێنانی نەخشێکی جوانکاری، بەڵکو دۆخێکی هەمەچەشنی و نەرمی کە بەهۆی سەلیقەی داهێنەرەوە بەرهەم دەهێنرێت، فەزای فراوان ڕێگە بە گۆڕانکارییەکی زۆر دەدات و ئەم نەخشە جوانکارییە درێژکراوە و فراوانە، بەڵام تەواو جێگیرە ناوەڕۆکێک، دەتوانیت دەقێکی شیعریی کۆن و مۆدێرن بدۆزیتەوە کە پەیوەندییەکی جوانکاریی دیاریکراویان هەیە، کۆنتراستی و توانای سەرسوڕمان هەموویان پێکهاتەی نەخشێکی جوانکارین بۆ شیعرێک ئەم نەخشەیە لە دەقێکی شیعری مۆدێرندا بدۆزنەوە، چونکە جوانیناسی گریمانەی داهێنەری ڕاستەقینەیە، دوور لە هەر گۆڕاوێک.

ئەمە لە ئاستی ڕیتۆریکیدا دەبینینەوە بۆچوونەکانی عەبدولقاهیر ئەلجورجانی، ئیبن تەباتەبا، قودامە، حازم القورتاجانی و ئەوانی دیکە کە ئارەزووی لایەنی ڕیتۆریکییان هەبووە، دەتوانرێت لە زۆرێک لە دەقە شیعرییە مۆدێرنەکاندا بەکاربهێنرێت بۆ دەرهێنانی نەخشێکی جوانکاری لەوان پێموانییە ناکۆکی هەبێت کە شلەقی، ڕووکەش، زیادەڕۆییەکی خام، تەقلیدی ڕقاوی و ستایلی خراپ هەموو ئەمانە و

شتەکانی تر کاریگەری نەرێنی لەسەر جوانیناسیی دەقی شیعریی هەیە و لەوەش زیاتر دەڵێم، وەک چۆن ئینکاری دەکات کوالیتی شیعر، بەجۆرێک کە ئەم نووسینانە ببنە هەر شتێکی تر جگە لە شیعر.

لە ناو جوانیناسیەکانی دەقی شیعریدا ئەوەیە کە بە چڕبوونەوە و قووڵی و دژایەتی و فرەچەشنی تایبەتمەندە کە پلەیەک لە سەرسوڕمان و کارلێککردن دروست دەکات و هەروەها بە فراوانی ماناسازی تایبەتمەندە و چەندین بژاردە دەدات بە وەرگر بۆ لێکدانەوە ، جا ئەم وەرگرە لە مێشکی خوڵقێنەردا بێت یان لە دەرەوەی تەرکیزی بەرژەوەندییەکەی بێت، و دەقی شیعریش لۆژیکێکی دیاریکراو دەگرێتەبەر، تەنانەت ئەگەر جیاوازیش بێت ئەم لۆژیکە جیاوازە لە لۆژیکی ژیان و ئینتەستیف، کەواتە هیچ شتێکی هەڵە نییە لەگەڵ ئەوەشدا، وەک چۆن دوورکەوتنەوە لە لۆژیک بە مانا تەقلیدییەکەی خۆی لە خۆیدا لۆژیکە، وەک چۆن عەقڵییەتی زیادەڕۆیی دەقی شیعری لە دۆخی ناڕوونیی سەرسوڕهێنەر دەباتە دەرەوە کە هاندەری بەکارهێنانی مێشکی وەرگر دەبێت بۆ ئەوەی ببێتە هاوبەش لە پرۆسەی داهێنەرانەدا لەگەڵ ئەوەی کە… دەق لێکدانەوەیەکی بەرفراوانی پێدەبەخشێت، بە جۆرێک لە پارچەپارچەبوون کە هیچی لێناکەوێتەوە، بۆیە گەیشتن بە سیستەمێکی جوانکاری قورس دەبێت.

هەروەها یەکێک لەو شتانەی کە بەشدارە لە داڕشتنی جوانیناسیی دەقی شیعریدا زمانی نووسینە- و مەبەستم ئەلفوبێی نووسین نییە- هەرکات زمان توانی جۆرێک لە تێکەڵاوبوون و دەوڵەمەندی دروست بکات، ئەمە دەبێتە جوانیناسی زیادکردن بۆ دەقەکە. ئافرێنەر ئەو کەسەیە کە دەتوانێت زمانی دەقەکە وەک وەرگرێک دیلت بکات بۆ ئەوەی لەگەڵیدا بتوێنەوە، دروستکەریش ئەو کەسەیە کە دەتوانێت وشەسازییەکەی بە باشی بەکاربهێنێت و مامەڵە لەگەڵ زماندا بکات وەک ئۆرگانیزمێک کە گەشە دەکات و گەشە دەکات بۆ ئەوەی زەبری ماناسازی بە پێکهاتە زمانەوانییەکان بدات کە زۆر لە مانای وشەسازیی تەسکیان زیاترە لەناو پرۆسەکەدا — و ئەمەش دژایەتی تیۆری هونەر نییە لە پێناو هونەردا، بەبێ گوێدانە ڕێککەوتن یان ناکۆکی لەگەڵیدا — ئایا وەرگر لە فۆکەسی بەرژەوەندی دروستکەردایە یان لە دەرەوەی، چونکە لە بنەڕەتدا خولقێنەر وەرگرەکە، بەڵکو یەکەم وەرگری داهێنەرییەکەیە بۆیە ئەمە ڕووبەڕووی سیستەمێکی جوانکاری دەبینەوە ئەگەر بە باشی وەبەرهێنانی تێدا بکرێت، ئەوا دەقێکی شیعریی بە شێوازێکی جوانکارییەوە بەرهەم دەهێنێت جگە لەوەی کە بەهای شیعربوونییەوە پێی دراوە.

ئایە دیموکراسی حوکمی کوردستان دەکات یان دەسەڵاتی بنەماڵە و گروپ و دەستە؟.. رەوا حەمەجان

لە مێژووی (100)ساڵی رابردووی کوردا هیچ دەرفەتێك بە قەد راپەرینەکەی ئازاری (1991)و ئازاد بوونی ناوچەیەکی بەرفراوانی باشووری کوردستان دەرفەتێکی زێرین نەبووە بۆ کوردی باشور بەئەوەی بتوانن بە ئازادی بگەن و بونیادی کۆمەڵگایەکی بەهێز بنێن لە هەموو روویەکەوە بەتایبەتی لە لایەنی پەروەردەوە، دەسەلاتداری و ئابوری و سەربازیەوە. دەرفەتێکی گەورەبوو بۆ ئەوەی تاك و کۆمەڵگا ئاشنا بکرێت بە بنەماکانی دیموکراسی و پێکەوەژیان و قەبووڵکردنی یەکتر.

بەڵام بەپێچەوانەوە لەبەر ئەوەی ئەو هێزە سیاسیانەی کە دەسەڵاتی سیاسیان گرتە دەست هەڵگری هیچ بیروباوەڕو ئایدۆلۆژیایەك نەبوون و نەیانتوانی دەسەڵات و کۆمەڵگایەکی مودێرن و دیموکراسی دروست بکەن، بەڵکو رۆژ لە دوای رۆژ کومەڵگایان بردە دواوەو هەرچی بیروباوەڕ و بیرکردنەوەی کۆن و شێوازی دەسەڵاتداری خراپ هەیە پەرەیان پێدا.

دەسەڵاتی ئەم (33) ساڵەی حکومەتی هەرێمی کوردستان نەك دیموکراسی ئاشنا نەکرد بە خەڵك و حوکمی دیموکراسی نەهێنایەکایەوە بەڵکو دوو بنەماڵە بە تەواوەتی خۆیان سەپاندووەتە سەر هەموو جومگەکانی حکومەت و کۆمەڵگادا، رۆژ دوای رۆژ هەرچی ئازادی هەیە پاشەکشە دەکات رۆژانە پێشێلکردنی مافی مرۆڤ روودەدات، هەر ناوچەیەکی کوردستان بەرپرسێك و گروپێك حوکمی دەکات، کەی گشتی ئەم خراپ دەسەڵاتداریەی باشوری کوردستان بووەتە هەکارێك بۆ ئەوەی خەلك دەنگ هەڵبڕێت و بڕژێنە سەر شەقامەکان خۆپیشاندان ئەنجام بدەن بەڵام بەداخەوە لایەنی دەسەڵاتدار نەك ئامادەنین گوێبگرن لە خەڵك بەڵکو لە زەربەی خۆپیشاندانەکانی شارەکاندا بە توندترین شێوە رووبەڕووی خەڵکی خۆپیشاندەر دەبنەوە و خەلك بریندار دەکەن و تەنانەت خەڵك دەکوژن وبرینداردەکرێن و سەدان کەس دەستگیر دەکرێن، تەنها لە خۆپیشاندنەکانی (17)ی شوبات نزیك (20) لاو کوژرا و سەدان

کەس بریندارکرا، خەڵکێکی زۆر زیندانیکرا دەیان کەس لە ترسی گرتن هەڵهاتن بو وڵاتانی ناوچەکە و ئەوروپا. تەنها لە ناو شاری سلیمانی (520) کەس گیران و دوای ماوەیەکی زۆر ئازادکران زۆربەیان بەناچاری رایانکرد بۆ دەرەوەی وڵات. دەیان رۆژنامەنووس تەنها لەبەر نووسین تیرۆرکراوە نموونەی (زەردەشت عوسمان و ویداد حوسەین و سەرانی مامە حەمە و کاوە گەرمیانی)، چەندین رۆژنامەنووس حوکم دراون نموونەی (شەروان شەروەندی) و هاورێکان.
لە خۆپیشاندانەکانی(2020)کە خەڵك ئەنجامیدا بە پاڵپشتی هەڵسوراوانی (نەوەی نوێ) بە توندرین شیوە خۆپیشاندانەکان سەرکوتکرا لە لایەن هیزەکانی حیزب و حکومەت و تەنانەت هیزی بەرپرسەکانەوە. لە ناو شاری کەلار (163) کەس گیران لە لایەن هێزەکانی (محمود سەنگاوی)یەوە کە ئەندام سەرکردایەتی نیشتمانی کوردستانە، هاولاتیەك بەناوی(دارا حەمە عەلی) کە خەڵکی کەلارە بە رادیۆی دەنگی ئەمریکای گیراوە کە چۆن لە ماڵەکەی خۆیدا رفینراوە لەلایەن هێزێکی دەمامدارەوە لە کەلار پاش تێهەڵدانێکی زۆر دواتر بەرەڵایانکردووە، ئەم هاوڵاتیە بە ناچاری روودەکاتە دەرەوەی کوردستان و ئێستا لە وڵاتانی ئەوروپا نشتەجێیە.
هاوڵاتیەکی تر بەناوی (هونەر حوسەین عەلی) کە چالاکەوانێکی (نەوەی نوێ) یە لە شاری رانیە، یەکێك دەبێت لەو کەسانەی کە سەرپەرشتی خۆپیشاندانەکانی ساڵی (2020) دەکات لە رانیەو دەوروبەری بەڵام خۆپیشاندانەکەیان بە توندرین شێوە رووبەرووی لێدان و توندووتیژی دەبێتەوە، (رەحمان عەلی قادر) یەکێکە لەو کەسانەی کە بەشداری ئەو خۆپیشاندانەی کردبوو کە(هونەر حوسەین عەلی) و چەندین هاوڕێی رێکیانخستبوو دەگێرێتەوە و دەڵێت: زۆربەمان گیراین لە لایەن هێزەکانی (موستەفا عەوڵا شاوری)یەوە کە بەرپرسێکی یەکێتی نیشتمانی کوردستانە لە رانیە، دوای ئازاردانێکی زۆر هەموومانی رووبەرووی دادگاکردەوە بەڵام باش بوو بەربووین.
دوای ئەوەی (هونەر حوسەین عەلی) بۆ جارێکی تر سەرپەرشتی خۆپیشاندانێکی تری کرد لە مانگی(9) ساڵی (2021) لەو خۆپیشاندانەکەدا وێنەی (موستەفا عەوڵا شاوری)ی دەدڕێنرێت لە لایەن (هونەر حوسەین عەلی) هێزەکانی (موستەفا عەوڵا شاوری) هەڵیانکوتایە سەر ماڵەکەی بەمەبەستی دەسگیرکردنی بەڵام لەبەر ئەوەی لەوکاتەدا ماڵە نەبوو نەگیرا، هەر بۆی بە ناچاری هەڵدەت و روو دەکاتە وڵاتانی ئەوروپا.
لە کۆتایدا ئەوەی ماوە بیڵێن بەداخەوە رۆژ لە دوای رۆژ حوکمی دوو بنەماڵەو بەرپرسەکانی چواردەوریان بە هیزتر دەبێت و دیموکراسی و ئازادیش بەرتەسکتر دەکرێتەوە.

ڕەوا حەمەجان

ڕاكردن لە ئازادی و كۆیلەبوونی بەشێك لە تاكەكان لە باشووری كوردستان.. 157.. ابراهیم موحەمەد(ئەبڕاهام لەقای)

زنجیرەی ١٥٧.

دیاردەی ڕاكردن لە ئازادی و قبووڵكردنی كۆیلەبوون، دیاردەیەكی بەرچاوە لە كۆمەڵگای باشووری كوردستان. ئەم دۆخە بەرهەمی چەندین فاكتەری كۆمەڵایەتی، ئابووری و سیاسییە كە بە درێژایی مێژوو كاریگەرییان لەسەر تاكی كورد هەبووە. لەم وتارەدا، هەوڵ دەدەم شیكردنەوەیەكی زانستییانە بۆ ئەم دیاردەیە بكەم.

سەرەتا، پێویستە تێبگەین كە ئازادی بەرپرسیارێتی لەگەڵ خۆیدا دەهێنێت. بەڵام بەشێك لە تاكەكانی كۆمەڵگا، لەبەر هۆكاری جیاواز، حەز دەكەن لەژێر سەبەری دەسەڵاتێكی باوكسالارانە یان سیستەمێكی كۆنتڕۆڵكەردا بژین. ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ چەندین فاكتەر، لەوانە: پەروەردەی نەریتی، سیستەمی خێزانی كۆن، و نەبوونی متمانە بەخۆ، پرسی شوناس، نائاگامەندی لەژێر چەتری ئەویتردا، شكاندنی شكۆی تاك لە باشوور.

هەروەها، دۆخی ئابووری و نەبوونی سەربەخۆیی ماددی كاریگەرییەكی گەورەی هەیە لەسەر ئەم دیاردەیە. كاتێك تاك لە ڕووی ئابوورییەوە سەربەخۆ نەبێت، ناچار دەبێت پەنا بباتە بەر سیستەمێك كە بژێوی ژیانی دابین دەكات، ئەگەرچی ئەمە بە نرخی لەدەستدانی ئازادییەكانی بێت.

لە ڕووی كۆمەڵایەتییەوە، ترس لە ڕەخنە و دەركەوتن وەك كەسێكی جیاواز لە كۆمەڵگادا، وادەكات زۆر كەس پەنا ببەنە بەر ژیانێكی

دووبارە و یەکسان لەگەڵ ئەوانی تر. ئەمەش دەبێتە هۆی پوکانەوەی داهێنان و خۆدەربڕین کە دوو بنەمای سەرەکی ئازادین.

سیستەمی پەروەردە لە باشووری کوردستان، کە زیاتر لەسەر لەبەرکردن و دووبارەکردنەوە بەندە تا بیرکردنەوەی ڕەخنەیی، ڕۆڵێکی گرنگی هەیە لە بەرهەمهێنانی نەوەیەك کە ناتوانێت بە شێوەیەکی سەربەخۆ بیر بکاتەوە و بڕیار بدات.

چارەسەرکردنی ئەم کێشەیە پێویستی بە گۆڕانکاری بنەڕەتی هەیە لە چەندین ئاستدا: پەروەردە، ئابووری، و کۆمەڵایەتی. پێویستە سیستەمێکی پەروەردەیی نوێ دابمەزرێت کە بیرکردنەوەی ڕەخنەیی و سەربەخۆیی تاک بەهێز بکات. هەروەها، دابینکردنی هەلی کار و دەرفەتی ئابووری باشتر دەبێتە هۆی بەهێزکردنی سەربەخۆیی تاك و کەمکردنەوەی پشتبەستن بە سیستەمە کۆنەکان.

-بەشی یەکەم، هەمان بابەت بەردەوام دەبێتن لە زنجیرەکانی تر.

نامەکانم "شەماڵ بارەوانی".. نامەی دووەم

ئازیزەکەم، پێشتر لەوانلەو بووم لە هیوا، زۆر بە گەشبینییەوە لە ژیانم دەڕوانی. ماوەیەکە دەردی(نیچە)*م گرتووە و هەست بە تەنیاییەکی زۆر کوشندە و تێکشکێنەر و تاقەتپڕوکێن دەکەم. لەناو ئاپۆڕاش هەر وام. تەنیاییەک، برینێکی زۆر قووڵی لەسەر ڕۆحم دروست کردووە. هەست دەکەم لە سنوورەکانی ڕمانی دەروونی زۆر نزیک بوومەتەوە. ئاخ! چەند ئارەزووی قومێک ئاسوودەیی دەکەم. تکایە تۆ پێم بڵێ، تۆ بڵێیت ئەوە حاڵەتێک نەبێت لە شێتی؟ ئەی بۆچی من وام بەسەر هاتووە؟ هەموو هیواکانم لەدەست داوە و باوەڕم بە هیچ کەسێک و هیچ شتێک نەماوە. ئازیزی من، تا بێت دەکرێت هەرگیز بڕوا بە وانی تر مەکە. من زۆر متمانەم لەسەر [illegible]، کەچی هەموویان فەیک و دووڕوو دەرچوون. گەر تۆ لە ژیانمدا نەبایت، دەمگوت: تەنها پێویستم بە میوزیکێکی ئارامبەخش و پێکێک شەراب و سەگێک هەیە. دەمێکە ئەو هەستەم لا دروست بووە، تەنها پەڕاوەکانم بە کەلکم دێن

و دەتوانم پشتیان پێ ببەستم! ببوورە کە وا دەڵێم. بەڵام ئەمە حەقیقەتێکە و دەبێ ددانی پێدا بنێم.

---

*(فرێدریش ویلهێم نیچە -٥ی تشرینی یەکەمی ١٨٤٤ – ٢٥ی ئابی ١٩٠٠)، فەیلەسووفێکی ئەڵمانیە.